שם פרטי: _____ שם משפחה: _____ כיתה: _____

מערכת הצורות: שורש, בניין ומשקל

דף עבודה

1 **השלימו את הטבלה: שורש, בניין וזמן.**

פועל	שורש	בניין	זמן
נכתבו			
מתכוננים			
תסביר			
סודרו			
הובאה			

2 **הפכו את המשפט לסביל. כתבו את הפועל החסר באותו זמן.**

א. הוועדה פרסמה את התוצאות. – התוצאות _____ על ידי הוועדה.

ב. העירייה שיפצה את הגן. – הגן _____ על ידי העירייה.

ג. הצוות הכין את התוכנית. – התוכנית _____ על ידי הצוות.

ד. המורה בדקה את העבודות. – העבודות _____ על ידי המורה.

3 **מה השורש של המילה?**

א. הִפָּלְנוּ

○ פ־ל־ל ○ נ־פ־ל ○ י־פ־ל

ב. נִבְנְתָה

○ ב־נ־ה ○ ב־נ־י ○ נ־ב־נ

ג. הִקְרִיאוּ

○ ק־ר־א ○ ק־ר־י ○ ה־ק־ר

ד. מַסָּע

○ מ־ס־ע ○ נ־ס־ע ○ ס־ע־ע

4 התאימו כל משקל למשמעות הנפוצה שלו.

טור א	טור ב
1. קַטָּל (צלם, נגר)	☐ אפשרות – «שאפשר לעשות לו»
2. מִקְטָלָה (מספרה, מאפייה)	☐ מקום
3. קַטָּלֶת (שפעת, אדמת)	☐ בעל מקצוע
4. מַקְטֵלָה (מזמרה, מגרפה)	☐ כלי
5. קָטִיל (שביר, אכיל)	☐ מחלה

5 מיינו את המילים לפי דרך התצורה.

מכתב | עיתונאי | רמזור | צה״ל | ספרייה | מדרחוב | תנ״ך | מספרה

שורש ומשקל	בסיס וצורן	הלחם בסיסים	ראשי תיבות

המילים שנולדו בשכונה*

1 בשכונה שלנו הוקם השנה מרכז קהילתי חדש. בקומה הראשונה נפתחה מספרה קטנה, ולידה מאפייה שמריחה כבר מהבוקר. בקומה השנייה הותקנה ספרייה, והמתנדבים סידרו בה מאות ספרים.

4 בחצר הוצב רמזור מיוחד לילדים, ובפינה הוקמה פינת משחק. מנהלת המרכז הסבירה שהבניין עוצב כך שיתאים לכל הגילים. «התרגשנו מאוד ביום הפתיחה», סיפרה, «כי כל השכנים התגייסו ועזרו».

* נכתב על ידי שני בר-נתן, 2016. מתוך: «מסלולים» – מגזין לנוער.

7 **לפי הקטע «המילים שנולדו בשכונה»: כתבו ליד כל פועל את השורש ואת הבניין.**

א. הוקם

ב. נפתחה

ג. הותקנה

ד. סידרו

ה. עוצב

ו. התגייסו

8 **לפי הקטע: מצאו את השם וכתבו את דרך התצורה או המשקל שלו.**

א. «מספרה» – משקל _____.

ב. «ספרייה» – ספר + הצורן _____.

ג. «רמזור» – הלחם של רמז + _____.

9 **נכון או לא נכון? תקנו את המשפטים הלא נכונים.**

א. פועל והופעל הם בניינים סבילים. נכון / לא נכון

ב. בכל צורות השורש נ־פ־ל נשמעת הנ׳. נכון / לא נכון

ג. «התרגשות» הוא שם פעולה של בניין התפעל. נכון / לא נכון

ד. «טלפון» נוצר מהלחם של שני בסיסים עבריים. נכון / לא נכון

10 **בחרו שורש אחד (למשל ל־מ־ד או ש־מ־ר) וכתבו ממנו חמש מילים: שלושה פעלים בבניינים שונים ושני שמות במשקלים שונים. כתבו ליד כל מילה את הבניין או המשקל.**

_____

_____

_____

11 השלימו את צורת הפעיל או הסביל (עבר, «הוא»).

שורש	בניין פעיל	בניין סביל
ד־פ־ס	הדפיס	
ב־ש־ל		
ס־ג־ר	סגר	
ת־ק־ן		תוקן

12 כתבו מילה חדשה מהבסיס ומהצורן שבסוגריים.

א. ספר + ־ן (בעל מקצוע) = _____

ב. ילד + ־ות (מופשט) = _____

ג. כביש + ־ון (הקטנה) = _____

ד. חשמל + ־אי (בעל מקצוע) = _____

תשובות – מערכת הצורות: שורש, בניין ומשקל

1 השלימו את הטבלה: שורש, בניין וזמן.

פועל	שורש	בניין	זמן
נכתבו	כ־ת־ב	נפעל	עבר
מתכוננים	כ־ו־ן	התפעל	הווה
תסביר	ס־ב־ר	הפעיל	עתיד
סודרו	ס־ד־ר	פועל	עבר
הובאה	ב־ו־א	הופעל	עבר

2 הפכו את המשפט לסביל. כתבו את הפועל החסר באותו זמן.

א. הוועדה פרסמה את התוצאות. – התוצאות **פורסמו** על ידי הוועדה.

ב. העירייה שיפצה את הגן. – הגן **שופץ** על ידי העירייה.

ג. הצוות הכין את התוכנית. – התוכנית **הוכנה** על ידי הצוות.

ד. המורה בדקה את העבודות. – העבודות **נבדקו** על ידי המורה.

3 מה השורש של המילה?

א. הִפַּלְנוּ

○ פ־ל־ל ● **נ־פ־ל** ○ י־פ־ל

ב. נִבְנְתָה

○ ב־נ־ה ● **ב־נ־י** ○ נ־ב־נ

ג. הִקְרִיאוּ

● **ק־ר־א** ○ ק־ר־י ○ ה־ק־ר

ד. מַסָּע

○ מ־ס־ע ● **נ־ס־ע** ○ ס־ע־ע

4 התאימו כל משקל למשמעות הנפוצה שלו.

טור א	טור ב
1. קַטָל (צלם, נגר)	**5** אפשרות – «שאפשר לעשות לו»
2. מִקְטָלָה (מספרה, מאפייה)	**2** מקום
3. קַטֶלֶת (שפעת, אדמת)	**1** בעל מקצוע
4. מַקְטֵלָה (מזמרה, מגרפה)	**4** כלי
5. קָטִיל (שביר, אכיל)	**3** מחלה

5 מיינו את המילים לפי דרך התצורה.

שורש ומשקל	בסיס וצורן	הלחם בסיסים	ראשי תיבות
מכתב, מספרה	עיתונאי, ספרייה	רמזור, מדרחוב	צה״ל, תנ״ך

7 לפי הקטע «המילים שנולדו בשכונה»: כתבו ליד כל פועל את השורש ואת הבניין.

א. הוקם ← **ק־ו־ם, הופעל**

ב. נפתחה ← **פ־ת־ח, נפעל**

ג. הותקנה ← **ת־ק־ן, הופעל**

ד. סידרו ← **ס־ד־ר, פיעל**

ה. עוצב ← **ע־צ־ב, פועל**

ו. התגייסו ← **ג־י־ס, התפעל**

8 לפי הקטע: מצאו את השם וכתבו את דרך התצורה או המשקל שלו.

א. «מספרה» – משקל **מִקְטָלָה**.

ב. «ספרייה» – ספר + הצורן **־ייה**.

ג. «רמזור» – הלחם של רמז + **אור**.

9 **נכון או לא נכון? תקנו את המשפטים הלא נכונים.**

א. פועל והופעל הם בניינים סבילים. **נכון**

ב. בכל צורות השורש נ־פ־ל נשמעת הנ׳. **לא נכון** – בחלק מהצורות הנ׳ נבלעת, למשל «הִפִּיל», «יִפּוֹל».

ג. «התרגשות» הוא שם פעולה של בניין התפעל. **נכון**

ד. «טלפון» נוצר מהלחם של שני בסיסים עבריים. **לא נכון** – «טלפון» היא מילה שאולה משפה אחרת.

10 **בחרו שורש אחד (למשל ל־מ־ד או ש־מ־ר) וכתבו ממנו חמש מילים: שלושה פעלים בבניינים שונים ושני שמות במשקלים שונים. כתבו ליד כל מילה את הבניין או המשקל.**

תשובה אפשרית: ל־מ־ד: למד (פעל), לימד (פיעל), לומד (פועל); לימוד (קטוּל), תלמיד (תַּקְטִיל). או ש־מ־ר: שמר (פעל), נשמר (נפעל), השתמר (התפעל); שמירה (קִטְיֶלָה), משמר (מִקְטָל).

11 **השלימו את צורת הפעיל או הסביל (עבר, «הוא»).**

שורש	בניין פעיל	בניין סביל
ד־פ־ס	הדפיס	**הודפס**
ב־ש־ל	**בישל**	**בושל**
ס־ג־ר	סגר	**נסגר**
ת־ק־ן	**תיקן**	תוקן

12 **כתבו מילה חדשה מהבסיס ומהצורן שבסוגריים.**

א. ספר + ־ן (בעל מקצוע) = **ספרן**

ב. ילד + ־ות (מופשט) = **ילדות**

ג. כביש + ־ון (הקטנה) = **כבישון**

ד. חשמל + ־אי (בעל מקצוע) = **חשמלאי**